ਵਿਨੋਦ ਕੁਮਾਰ
ਬਨਾਮ
ਅਮਰਿਤਪਾਲ @ ਛੋਟੂ & ਹੋਰ
(ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1519 ਦਾ 2021)
ਨਵੰਬਰ 30, 2021
[ਅਜੈ ਰਸਤੋਗੀ ਅਤੇ ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860: ਧਾਰਾ 300 ਤੀਜੀ – ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਕਿ ਜਵਾਬੀ 1 ਤੋਂ 5-ਦੋਸ਼ੀ ਪੀੜਤ-ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸਨ – ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ-ਜਵਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾਵਾਂ 302/149 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਦੋਸ਼ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ – ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 302 ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਗੈਰ-ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਸਨ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਮਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ – ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੋਰ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਮਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ – ਪੀੜਤ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਭਰਾ) ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲ – ਫੈਸਲਾ: ਸਰੀਰਕ ਸੱਟਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਤੱਥ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਸੀ – ਗੈਰ-ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਪਸਲੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਫੇਫੜਾ ਫਟ ਗਿਆ ਸੀ – ਹਵਾ ਦੀ ਨਲੀ ਅਤੇ ਖਾਣ ਦੀ ਨਲੀ ਵੀ ਫਟ ਗਈ ਸੀ – ਜਿਗਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਸੀ – ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੈਡੀਕਲ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਸਰਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੱਜੇ ਫੇਫੜੇ ਅਤੇ ਜਿਗਰ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਅਤਿਅਧਿਕ ਖੂਨ ਬਹਿਣਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜਤਨ ਝਟਕਾ – ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਲੇਟਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ – ਇਸ ਲਈ, ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜ ਪਸਲੀਆਂ ਦਾ ਫ੍ਰੈਕਚਰ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਫੇਫੜੇ ਦਾ ਫਟਣਾ ਹੋਇਆ, ਨੂੰ ਇਤਫਾਕੀ ਜਾਂ ਅਨਜਾਣੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ – ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 300 'ਚ "ਤੀਜੀ" ਵਿੱਚ ਤੀਜਾ ਅੰਸ਼ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਿਆ – ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ "ਤੀਜੀ" ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 300 ਦੇ ਤਿੰਨ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਮੌਤ ਕਾਰਨ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਸੀ – ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਵੀ "ਤੀਜੀ" ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਧਾਰਾ 300 ਦਾ ਕਲੋਜ਼ "ਤੀਜੀ" ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ – ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ – ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਬਹਾਲ ਹੈ।

ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਫੈਸਲਾ: 1. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 300 ਦੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਧਾਰਾ 300 ਵਿੱਚ "ਤੀਜੇ" ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਮਾਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉੱਤਰਿਆ ਹੈ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 12 ਅਤੇ 13: "...ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਬਤ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ ਕਿ ਕੋਈ ਸਰੀਰਕ ਚੋਟ ਹੈ; ਦੂਜਾ, ਚੋਟ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ; ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਦਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਜਾਂਚ ਹਨ; ਤੀਜਾ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰੀਰਕ ਚੋਟ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ, ਭਾਵ, ਕਿ ਇਹ ਦੁਰਘਟਨਾਵਸ਼ ਜਾਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਚੋਟ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ।" [ਪੈਰਾ 16]

ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ AIR 1958 SC 4654 : [1958] SCR 1495 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

1.2 ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 12 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰਕ ਚੋਟਾਂ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰੀਰਕ ਚੋਟਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਤੀਜਾ ਤੱਤ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ PW2 ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤੀ ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਵਾਹਨ ਅਣਪਕਾ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਇਸਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਪਟਕ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਫੜੇ ਹੋਏ

ਸੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4 ਅਤੇ 5 ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਗੈਰ-ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਚੋਟਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਪਸਲੀਆਂ ਦਾ ਫ੍ਰੈਕਚਰ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਫੇਫੜਾ ਫਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਯਹਾਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਹ ਅਤੇ ਖਾਣ ਦੀ ਨਲੀ ਵੀ ਫਟ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਗਰ ਨੂੰ ਵੀ ਚੋਟ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੱਜਾ ਫੇਫੜਾ ਅਤੇ ਜਿਗਰ 'ਤੇ ਚੋਟਾਂ ਕਾਰਨ ਅਤਿਅਧਿਕ ਖੂਨ ਬਹਿਣਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜਤਨ ਸ਼ਾਕ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਚੋਟਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ 5 ਪਸਲੀਆਂ ਦਾ ਫ੍ਰੈਕਚਰ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਫੇਫੜਾ ਫਟ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੁਰਘਟਨਾਵਸ਼ ਜਾਂ ਅਣਜਾਣ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਤੀਜਾ ਤੱਤ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਭਿਯੋਗ ਧਾਰਾ 300 ਵਿੱਚ "ਤੀਜੇ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੈਰ-ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਮੌਤ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, PW3 ਦੁਆਰਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਚੋਟਾਂ ਜੋ ਕਿ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਆਮ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਕੋਲ ਗਏ ਸਨ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਨਜ਼ਰੀਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 300 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਬਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਵੀ ਸੰਭਵ ਨਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 17, 18, 20, 211]965-D-H; 966-A, B, E-G]

ਕੇਸ ਲਾ ਸੰਦਰਭ

[1958] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1495 ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਪੈਰਾ 16

ਆਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ: ਆਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1519 ਦਾ 2021.

ਜੋਧਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਲਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 18.07.2016 ਵਿੱਚ ਡੀ. ਬੀ. ਆਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 886 ਦਾ 2011 ਤੋਂ.

ਮਨੀਸ਼ ਕੇ. ਬਿਸ਼ਨੋਈ, ਮਿਸ. ਪੱਲਵੀ ਸਿੰਘ, ਅਪੀਲਕਾਰਤਾ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ.

ਡਾ. ਮਨੀਸ਼ ਸਿੰਘਵੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਗ੍ਰੁਪ ਕੈਪਟਨ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀ, ਮਿਸ. ਚਿਤਰੰਗਦਾ ਰਾਸਤਰਾਵਰਾ, ਮਨਵੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ, ਦਸ਼ਰਥ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ, ਆਦਿਤਿਆ ਚੌਹਾਨ, ਅਰਪਿਤ ਪਾਰਕਸ਼, ਮਿਲਿੰਦ ਕੁਮਾਰ, ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ.

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ

ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ.

ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ.

ਤੱਥਾਕਥਿਤ ਪਹਿਲੂ

1. ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 5 ਤੱਕ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ (ਛੋਟਾ "ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ.") ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 147, 364, 302/149, 201 ਅਤੇ 323/149 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਅਭਿਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

2. ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 5 (ਦੋਸ਼ੀ) ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ।

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 302 ਨਾਲ 149 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਹੋਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਘੱਟ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਧਾਰਾਵਾਂ 302 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ 10,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਵੀ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ, 70,000/- ਰੁਪਏ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ।

3. ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। 18ਵੀਂ ਜੁਲਾਈ 2016 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 147, 364, 201 ਅਤੇ 329/149 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੇੜਿਆ ਗਿਆ।

4. ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਨੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਪੀੜਤ ਵਿਜੇ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਿਊ1) ਦਾ ਭਰਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵੀ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਹੈ। ਵਿਜੇ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਿਊ1) ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।

5. ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਪੀਲ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ, ਬਿਨਾਂ ਘਟਨਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਸਥਾਪਿਤ ਅਪਰਾਧ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਅਧੀਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੋਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਦਲੀਲਾਂ

6. ਮਨੀਸ਼ ਕੇ. ਬਿਸ਼ਨੋਈ, ਜੋ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਕੀਲ ਹਨ, ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਜ਼ਖਮ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀਆਂ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਪਸਲੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਫੇਫੜਾ ਫਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸਦੇ ਜਿਗਰ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਬੋਰਡ ਦੀ ਰਾਏ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੱਜਾ ਫੇਫੜਾ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਵਰਗੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਧਿਕ ਖੂਨ ਬਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਕ ਹੋਣਾ, ਜੋ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਗਲਤ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਜ਼ਖਮ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 300 ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 300 ਦਾ "ਤੀਜਾ" ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੀਸ਼ ਸਿੰਘਵੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ ਹਨ, ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ।

7. ਗਰੁੱਪ ਕੈਪਟਨ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀ, ਜੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਹਨ, ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੱਲੀ ਅਤੇ ਡੰਡੇ ਵਰਗੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ1 ਵਿਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤੇ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਵੀ1 ਵਿਜੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਪੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ਯੋਗ ਹੋਮੀਸਾਈਡ ਜੋ ਕਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

8. ਬੇਨਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ 11 ਨਵੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਉਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਸੀ ਧਾਰਾ 302 ਤੋਂ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ- ਦੋਸ਼ੀ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਬਰੀ ਹੋਣ ਲਈ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। 16 ਨਵੰਬਰ 2021 ਨੂੰ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਜੀ.ਪੀ. ਕੈਪਟਨ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀ ਨੇ ਹਦਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ ਉਹੀ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣ ਲਈ ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ

9. ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪੂਰਨਤਾ ਦੇ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਕੇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਵਿਜੈ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਿਊ1), ਜਖਮੀ ਗਵਾਹ, ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 5ਵੀਂ ਅਕਤੂਬਰ 2005 ਨੂੰ, ਪੀਡਬਲਿਊ1 ਨਾਲ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਹਨੂਮਾਨਗੜ੍ਹ ਗਏ ਸਨ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਸ਼ੇਰੇਕਾਨ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਟ੍ਰੇਨ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ। ਜਦ ਉਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 2, 3 ਅਤੇ 5 ਸਨ ਰੇਲਵੇ ਕ੍ਰਾਸਿੰਗ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਲੱਗੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.1. ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟਾਟਾ ਸੂਮੋ ਗੱਡੀ ਖੜੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰ.4 ਬੈਠਾ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰ.4 ਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਾਲ ਖਿੱਚੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰ.5 ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਵਾਹਨ. ਉਕਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰ: 1 ਤੋਂ 3 ਨੇ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਵਾਹਨ. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੱਡੀ ਹਨੂੰਮਾਨਗੜ੍ਹ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਈ। ਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰ. 2 ਅਤੇ 3 ਨੇ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ PW1 ਕ੍ਰਮਵਾਰ. ਗੱਡੀ ਨੰਬਰ 4 ਅਤੇ 5 ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ PW1. ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਹਨੂੰਮਾਨਗੜ੍ਹ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਦ ਗੱਡੀ ਸਾਈਮ ਨਾਲੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੱਡੀ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਇੱਕ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੜਕ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖੁੱਲੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੱਡੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਤਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰ.1 'ਤੇ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਸੀ ਪੀ ਡਬਲਿਊ 1 ਦੇ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 5 ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। PW1 ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣ ਲਈ ਅੱਗੇ। ਉਹ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਉਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੇ ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਦੀ ਲਾਈਟ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ PW1 ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸ. ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਸਲੇਮਗੜ੍ਹ ਮਸਾਣੀ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਘਰ। ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਤ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹਨੂੰਮਾਨਗੜ੍ਹ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4 ਦੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਜਿੱਥੇ ਗੱਡੀ ਦੀ ਟੈਂਕੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਹਿਰ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਰੋਕ ਲਿਆ ਗੱਡੀ ਦਾ ਪਹੀਆ ਪੰਕਚਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਪਈਆਂ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਭੰਨ ਦਿੱਤਾ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਟਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਨਹਿਰ. ਦੋਸ਼ੀ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.1 ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਕੰਵਰ ਸੈਨ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਜੋ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਵੱਲੋਂ ਘਟਨਾ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਕਤ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

10. ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ1 ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਨਾ ਦੱਸੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸੇ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਸਾਮਣਾ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਕੰਵਰ ਸੈਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਚੱਲੇ ਗਏ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 3 ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਰਸਤੇ 'ਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਨੇ ਬੱਸ 'ਚ ਸਵਾਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ1 ਨੂੰ ਹਨੂਮਾਨਗੜ੍ਹ ਟਾਊਨ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਿਜਾਇਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ1 ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ1 ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਲਏ ਗਏ।

11. ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਸੱਟਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਬਡੱਪਾ, ਪੀਡਬਲਿਊ3 ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਮੈਡੀਕਲ ਬੋਰਡ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਤੇ ਡਾ. ਬ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਗੌਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਜੋ ਹਨੂਮਾਨਗੜ੍ਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ। ਪੀਡਬਲਿਊ3 ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਬਡੱਪਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ:

“1. ਸੱਜੇ ਕੂਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਿੱਠ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਸੱਜੇ ਜਾਂਘ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੇ ਪਿੱਠ ਅਤੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ 3/4 ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਕਈ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਚੋਟ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ।

2. ਖੱਬੇ ਕੂਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਿੱਠ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਖੱਬੇ ਜਾਂਘ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੇ ਪਿੱਠ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ 3/4 ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਕਈ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਚੋਟ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਵੀ ਫਟੀ ਹੋਈ ਸੀ।

3. ਖੱਬੇ ਜਾਂਘ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੇ ਪਾਸੇ 'ਤੇ ਕਈ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਚੋਟ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਫਟੀ ਹੋਈ ਸੀ।

4. ਛਾਤੀ ਦੇ ਹੇਠਲੇ 1/2 ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਅਤੇ ਪਿੱਠ ਦੇ ਪਾਸੇ ਕਮਰ ਸਮੇਤ ਕਈ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਚੋਟ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ।

5. ਇੱਕ ਜ਼ਖਮੀ ਕੱਟ ਸੀ ਜੋ ਗਲੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਸਟਰਨਲ ਨੋਚ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੰਨ ਦੇ ਪਿੱਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਮਾਸਟੋਇਡ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਗਲੇ ਦੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀ ਨਾਲੀ ਅਤੇ ਫੇਫੜੇ ਵੀ ਫਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਧਮਨੀਆਂ, ਨਸਾਂ ਅਤੇ ਕੰਨ ਅਤੇ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਫਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੱਡੀ, ਅਗਲੀ ਹੱਡੀ ਅਤੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ, ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਗੋਚਰਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਚਮੜੀ ਫਟੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਜਬੜੇ, ਨੱਕ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚਮੜੀ ਨਾਲ ਢੱਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗਲੇ ਦਾ ਪਿੱਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਚਮੜੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗਲੇ ਦੀਆਂ ਸਰਵਾਈਕਲ ਹੱਡੀਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

6. ਮੈਸ਼ਡ ਜ਼ਖਮ ਜਿਸਦਾ ਮਾਪ 2 X 1 ਇੰਚ ਹੈ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

7. ਮੈਸ਼ਡ ਜ਼ਖਮ ਜਿਸਦਾ ਮਾਪ 1.1/2 X 1/2 ਇੰਚ X ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਗਹਿਰਾ ਹੈ, ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

8. ਮੈਸ਼ਡ ਜ਼ਖਮ ਜਿਸਦਾ ਮਾਪ 1 X 1/4 ਇੰਚ X ਗਹਿਰਾ ਜ਼ਖਮ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਹੈ।

9. ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੇ ਪਿੱਛਲੇ ਭਾਗ ਉੱਤੇ ਕਈ ਸਕਾਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ।

ਸਿਰ ਅਤੇ ਗਲੇ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਵਾਲ ਸਨ, ਸਟਰਨਲ ਨੋਚ ਤੋਂ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਤੱਕ ਚੱਲਦੇ ਫਟੇ ਜ਼ਖਮ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫਟੇ ਨਸਾਂ, ਧਮਨੀਆਂ, ਸਾਹ ਦੀ ਨਲੀ, ਖਾਣ ਦੀ ਨਲੀ, ਅਤੇ ਮਾਂਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਤਰਫ ਨਾਲ ਮਸਟੈਇਡ ਭਾਗ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਕੰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਤਰਫ ਹੱਡੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਚਮੜੀ ਉਤਰ ਗਈ ਸੀ। ਅੱਗਲੀ ਹੱਡੀ, ਸਮਾਂ ਹੱਡੀ, ਚਿਹਰਾ, ਉੱਪਰਲਾ ਜਬੜਾ, ਨੱਕ ਦੀ ਹੱਡੀ ਅਤੇ ਜਬੜੇ ਦੀ ਮੈਂਡੀਬਲ ਹੱਡੀ ਸਪਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੱਜੀ ਅੱਖ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦਕਿ ਖੱਬੀ ਅੱਖ ਬੰਦ ਸੀ। ਗਰਦਨ ਦੀਆਂ ਸਰਵਾਈਕਲ ਹੱਡੀਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਗਰਦਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਭਾਗ ਇੱਕ ਚਮੜੀ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਝਿੱਲੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਨ।

ਛਾਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ, ਜਖਮੀ ਭਾਗ ਦੀਆਂ ਮਾਂਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀਮਟੋਮਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਹੱਡੀ ਤੱਕ ਫ੍ਰੈਕਚਰ ਪਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਫੇਫੜੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਝਿੱਲੀ ਵੀ ਫਟ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਹ ਦੀ ਨਲੀ ਅਤੇ ਖਾਣ ਦੀ ਨਲੀ ਫਟ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਦੇ ਚੈਂਬਰ ਖਾਲੀ ਸਨ।

ਪੇਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਖੂਨ ਜਮਣ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਿਆ। ਪੇਟ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਵਿੱਚ 1/2 ਇੰਚ X 1/2 ਇੰਚ X 1/2 ਇੰਚ ਦਾ ਫਟਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੀ।

ਜਨਨਾਂਗਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ, ਟੈਸਟੀਕਲਜ਼ ਸੋਜਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਨ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਜਖਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਚਮੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹੱਡੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਖਾਣ ਦੀ ਨਲੀ ਅਤੇ ਸਾਹ ਦੀ ਨਲੀ ਫਟ ਗਈਆਂ ਸਨ।

(ਅਧੀਨ ਜੋੜੇ ਗਏ)

12. ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੋਰਡ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਫੇਫੜਿਆਂ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਵਰਗੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭਾਗਾਂ ਉੱਤੇ ਜਖਮਾਂ ਦਾ ਲਗਾਉਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਤਿਅਧਿਕ ਖੂਨ ਬਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਈਟਮ ਨੰਬਰ 5 ਉੱਤੇ ਜਖਮ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

13. ਪੀਡਬਲਿਊ3 ਡਾ.ਜਸਪਾਲ ਬਦੱਪਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਆਈਟਮ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 4 ਤੱਕ ਦੇ ਜਖਮ ਕਿਸੇ ਵਾਹਨ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਦੀ ਸਹੀਅਤ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਸਲੀਆਂ ਦਾ ਫ੍ਰੈਕਚਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ।

14. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੀਡਬਲਿਊ1 ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੱਲੀ ਜਾਂ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ।

15. ਹੁਣ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਗੈਰ-ਇਰਾਦਤਨ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਚੁਕੌਤੀ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਗੈਰ-ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਵੀ ਲਿਜਾਇਆ ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

16. ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਦੇ ਜੁਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ 299 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਕਸੂਰਵਾਰ ਕਤਲੇਆਮ ਕਤਲ ਦੀ ਨਸਲ ਅਤੇ ਜੁਰਮ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 300 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਹੈ।

ਆਈਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 299 ਅਤੇ 300 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ:-

"299. ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ. - ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਆਰਾ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ, ਜਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਦਾ ਜੁਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

300. ਕਤਲ. - ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਕਤਲ ਕਤਲ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੰਮ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੈ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ-

ਦੂਜਾ - ਜੇ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪਰਾਧੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਜਿਸਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ-

ਤੀਸਰਾ—ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੱਟ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਆਮ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਜਾਂ-

ਚੌਥਾ — ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈ ਇੰਨੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਮੌਤ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜੋ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਦੇ ਮੌਤ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸੱਟ ਦਾ ਜੋਖਮ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ।" ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਉਤੇਜਨਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਉਤੇਜਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਹਾਦਸੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਅਪਵਾਦ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ ਹੈ:—

ਪਹਿਲਾ.—ਕਿ ਉਕਸਾਹਟ ਅਪਰਾਧੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ ਗਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਵਜੋਂ ਸੁਚੱਜੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਦੂਜਾ.—ਕਿ ਉਕਸਾਹਟ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਸਰਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਤੀਜਾ.—ਕਿ ਉਕਸਾਹਟ ਨਿੱਜੀ ਬਚਾਅ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਸਰਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਵਿਆਖਿਆ.—ਕਿ ਉਕਸਾਹਟ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਪਰਯਾਪਤ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਕਤਲ ਤੱਕ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਇਹ ਇੱਕ ਤੱਥ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ।

ਅਪਵਾਦ 2.—ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਮੀਸਾਈਡ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਅਪਰਾਧੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਬਚਾਅ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਸਰਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕਸਰਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰਵ-ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਮਨਸ਼ਾ ਦੇ।

ਅਪਵਾਦ 3.—ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਮੀਸਾਈਡ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਅਪਰਾਧੀ, ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਹੋਣ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ, ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਉਚਿਤ ਨਿਰਵਾਹ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਬੈਰ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।

ਅਪਵਾਦ 4.—ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਮੀਸਾਈਡ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰਵ-ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਇੱਕ ਅਚਾਨਕ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਜੁਨੂਨ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਅਚਾਨਕ ਝਗੜੇ ਉੱਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੇ ਬੇਜਾ ਫਾਇਦਾ ਨਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਰੂਰ ਜਾਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ।

ਵਿਆਖਿਆ.—ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਉਕਸਾਹਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ।

ਅਪਵਾਦ 5.—ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੀ ਮਰਜੀ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਜੋਖਿਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਸਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਅਧੀਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਹੁਣ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਗੈਰ-ਇਰਾਦਤਨ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 300 ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਵਾਦ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਧਾਰਾ 300 ਵਿੱਚ "ਤੀਜੇ" ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਜੋ ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ1SUPERSCRIPT ਜੋ ਸਮਾਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉੱਤਰਿਆ ਹੈ।

ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 12 ਅਤੇ 13 ਜੋ ਕਿ ਲੋਕਸ ਕਲਾਸਿਕਸ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ: -

“12. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣ ਲਈ, ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਬਤ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ ਜੇ ਉਹ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਧਾਰਾ 300, ”ਤੀਜੇ” ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ;

ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਕਿ ਇੱਕ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਮੌਜੂਦ ਹੈ;

ਦੂਜਾ, ਸੱਟ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ; ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਜਾਂਚਾਂ ਹਨ।

ਤੀਜਾ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਖਾਸ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਨੂੰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ, ਭਾਵ, ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਦੁਰਘਟਨਾਵਸ਼ ਜਾਂ ਬੇਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੱਟ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ।

ਇਹ ਤਿੰਨ ਤੱਤ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਦੇ ਸਾਬਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਜਾਂਚ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ,

ਚੌਥਾ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉੱਪਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੱਟ ਜੋ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਂਚ ਸਿਰਫ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

13. ਇਹ ਚਾਰ ਤੱਤ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ (ਅਤੇ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਬੋਝ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਖ 'ਤੇ ਹੀ ਹੈ) ਅਪਰਾਧ ਧਾਰਾ 300, ”ਤੀਜੇ” ਅਧੀਨ ਕਤਲ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਯਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਮਾਯਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕਿਇਹ ਇਰਾਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਚੋਟ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾਵੇ ਜੋਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ (ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਲ ਵਿਭੇਦ ਹੈ)। ਇਹ ਵੀ ਮਾਯਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕਿਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰਕ ਚੋਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਿਰਫ ਉਦਾਸੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ, ਸਿਰਫ ਉਦਾਸੀਨ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਚੋਟ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ; ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਰਫ ਤਦ ਹੀ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਜਾਂ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਚੋਟ ਹਾਦਸਾਤੀ ਜਾਂ ਅਨਿਰਾਦਿਤ ਸੀ।

(ਹੇਠਾਂ ਰੇਖਾ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਹੈ)

17. ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 12 ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰਕ ਚੋਟਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੁਖਤਾ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਖਾਸ ਸਰੀਰਕ ਚੋਟਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ2 ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤੀ ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਵਾਹਨ ਅਪਕੁੰਜਲ ਸੜਕ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਇਸਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸਪਾਟ ਪਟਕ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1

ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4 ਅਤੇ 5 ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸਨੂੰ ਵਾਹਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਲਿਟਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਗੈਰ-ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਚੋਟਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ 6ਵੀਂ ਤੋਂ 10ਵੀਂ ਪਸਲੀਆਂ ਦਾ ਫ੍ਰੈਕਚਰ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਫੇਫੜਾ ਫਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਵਾ ਦੀ ਨਲੀ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਨਲੀ ਵੀ ਫਟ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਗਰ ਨੂੰ ਵੀ ਚੋਟ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵਿਟਲ ਹਿੱਸਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੱਜਾ ਫੇਫੜਾ ਅਤੇ ਜਿਗਰ 'ਤੇ ਚੋਟਾਂ ਕਾਰਨ ਅਤਿਅਧਿਕ ਖੂਨ ਬਹਿਣਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜਤਨ ਸ਼ਾਕ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ2 ਦੇ ਵਰਜਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸਪਾਟ ਲੇਟਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਚੋਟਾਂ ਜੋ 5 ਪਸਲੀਆਂ ਦੇ ਫ੍ਰੈਕਚਰ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਫੇਫੜੇ ਦੇ ਫਟਣ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਹਾਦਸਾਤੀ ਜਾਂ ਅਨਿਰਾਦਿਤ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਤੀਜਾ ਤੱਤ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੀਡਬਲਿਊ3 ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਬਡੱਪਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਟਲ ਹਿੱਸਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੱਜਾ ਫੇਫੜਾ ਅਤੇ ਜਿਗਰ 'ਤੇ ਚੋਟਾਂ ਜੋ ਖੂਨ ਬਹਿਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਕ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਨ।

18. ਜੇਕਰ ਅਭਿਯੋਗ ਪੱਖ ਧਾਰਾ 300 ਦੇ "ਤੀਜੇ" ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤਿੰਨ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਮਨਸ਼ਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ (ਉੱਪਰੋਕਤ) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਚੋਟ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ "ਤੀਜੇ" ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 300 ਦਾ "ਤੀਜਾ" ਖੰਡ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ।

19. ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਆਸਾਨ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਇਆ ਕਿ ਬਣਾਈ ਗਈ ਅਪਰਾਧ ਕੁਸੂਰਵਾਰ ਹੋਮੀਸਾਈਡ ਸੀ ਜੋ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਚੋਟਾਂ ਸਨ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 300 ਦੇ "ਤੀਜੇ" ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

20. ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ, ਕਤਲ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪੀਡਬਲਯੂ3 ਵੱਲੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਚੋਟਾਂ ਜੋ ਕਿ ਅੰਤੇ ਮੌਤ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਆਮ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਕੋਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ।

21. ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਚੁਕਾਈ ਗਈ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਨਜ਼ਰੀਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 300 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਵੀ ਸੰਭਵ ਨਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

22. ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤਿਰਿਕਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/149 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸਹੀ ਸੀ। ਅਨੁਸਾਰਨਾਲ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 18ਵੀਂ ਜੁਲਾਈ 2016 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਨੂਮਾਨਗੜ੍ਹ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤਿਰਿਕਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ (ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ) ਨੰਬਰ 1 ਵੱਲੋਂ 26ਵੀਂ ਸਤੰਬਰ 2011 ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 04/2006 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ, ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ

ਧਾਰਾ 302/149 ਅਧੀਨ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

23. ਅਸੀਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਛੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ। ਜੇ ਉਹ ਅੱਜ ਤੋਂ ਛੇ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 26 ਸਤੰਬਰ 2011 ਦੀ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਭੁਗਤਣੀ ਪਵੇਗੀ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate